

İNKAYA MAĞARASI KAZILARI INKAYA CAVE EXCAVATIONS

İsmail Özer* - Ece Eren Kural** - Ayşegül Özdemir Başaran*** - Çağdaş Erdem****
Başak Koca Özer*****

Öz

Çanakkale ili Çan ilçesinde bulunan İnkaya Mağarası, 2016 yılında yapılan Muğla ve Çanakkale İlleri Yüzey Araştırması sırasında bulunmuştur. Mağaradaki kazı çalışmaları 2017 yılında başlatılmış ve halen devam etmektedir. Geç Oligosen-Erken Miyosen dönemde gerçekleşen bir volkanizma sonucunda oluşan kayalık sistemindeki İnkaya Mağarası 86.360 – 22.580 yılları arasına tarihlendirilen kültür tabakaları içermektedir. Kazı çalışmalarında elde edilen buluntular çakmaktaşı ve bazalttan üretilmiş yontmataş alet ve parçalarından oluşmaktadır. Bunlar içerisinde büyük oranda olan yonga ağırlıklı üretim örnekleri ve Levallois endüstrisi bulguları mağaranın Orta Paleolitik dönemdeki kullanımını göstermektedir. Mağara ve çevresindeki bulguların çeşitlilik ve yoğunluğu, mağaradaki alan kullanımına ilişkin bilgiler vermektedir. Örneğin mağara ana bölümünün batısı buranın bir ışık alanı olarak kullanıldığına dair bulgular verirken, kuzeye doğru gidildikçe sayıları artan çentikli ve dişlemeli aletler burada deri veya ahşap işleme faaliyetlerinin yapıldığını düşündürmektedir.

Mağara, Kuzey yarımkürede gerçekleşen şiddetli buzul dönemlerinde vadi sığınaklarında yaşam mücadelesi veren insanların Batı Anadolu'daki varlığına yeni kanıtlar sağlamaktadır. Paleolitik Çağı konu alan çok fazla araştırmanın yapılmadığı bu bölgede İnkaya Mağarası kazısı bulguları Geç Orta Paleolitik dönemde Anadolu ve Balkanlar arasındaki olası kültürel etkileşimlerini aydınlatma potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışmada 2017-2023 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarından elde edilen veriler ışığında İnkaya Mağarası sakinleri hakkında kısa bir değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimer: *Paleolitik, Kuzeybatı Anadolu, Çanakkale, İnkaya Mağarası, Yontmataş Buluntular*

* Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, iozer@ankara.edu.tr ORCID: 0000-0002-3859-2326

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, ece.ecern@gmail.com ORCID: 0000-0003-2811-2189

*** Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Hatay/TÜRKİYE, aysegulozdemir@mku.edu.tr ORCID: 0000-0002-8397-4622

**** Araş. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Mardin/TÜRKİYE, cagdas.erdem@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3587-1116

***** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, bkozer@ankara.edu.tr ORCID: 0000-0002-3171-1599 (Makale Gönderim Tarihi: 15.01.2025, Makale Kabul Tarihi: 18.02.2025).

Abstract

The İnkaya Cave, located in the Çan district of Çanakkale province, was discovered during the Muğla and Çanakkale Provinces Surface Survey conducted in 2016. Excavations in the cave began in 2017 and are still ongoing. The rocky system in which İnkaya Cave is situated was formed as a result of volcanic activity during the Late Oligocene–Early Miocene period. The cave contains cultural layers dated between 86,360 and 22,580 years ago. Findings from the excavations consist of knapped stone tools and fragments made of flint and basalt. Among these, the high proportion of flake-based production samples and Levallois industry artifacts indicate that the cave was used during the Middle Paleolithic period. The variety and density of findings inside and around the cave provide important insights into the spatial use of the cave. For instance, findings from the western section of the main chamber suggest that this area was used as a workshop, while notched and denticulated tools increasing towards the north imply that leather or wood processing activities might have taken place there.

The cave provides new evidence for the presence of humans in Western Anatolia during severe glacial periods in the Northern Hemisphere, when people sought refuge in valley shelters. Since there have been very few Paleolithic studies conducted in this region, the findings from the İnkaya Cave excavations have the potential to shed light on possible cultural interactions between Anatolia and the Balkans during the Late Middle Paleolithic period. This study presents a brief evaluation of the inhabitants of İnkaya Cave based on data obtained from excavations conducted between 2017 and 2023.

Keywords: *Middle Paleolithic, Çanakkale, Northwest Anatolia, Lithic remains, Levallois*

Giriş

Smintheion Çanakkale ilinde prehistorik yerleşim alanlarının varlığına dayalı ilk araştırma Kökten tarafından 1949 yılında gerçekleştirilmiştir (Kökten, 1952). Mehmet Özdoğan, Kökten’den 39 yıl sonra 1988 yılında Çan ilçesinde gerçekleştirdiği araştırmada tipolojik olarak Orta Paleolitik Dönem’in sonlarına tarihlenen alet topluluklarından bahsetmiştir (Özdoğan 1990). İlerleyen yıllarda Çanakkale ilinin çeşitli ilçelerinde yapılan farklı araştırmalarda Paleolitik Çağ ile ilişkilendirilebilecek bazı buluntular kayda geçirilmiştir (Yalçıklı, 2013; Özbek, Erdoğan 2014; Dinçer 2017; Birol 2019; Erdoğan vd. 2021; Bulut vd. 2022). Tüm Çanakkale ilini kapsayan

ilk sistematik araştırmalar ise “Muğla ve Çanakkale İlleri Yüzey Araştırması Projesi” kapsamında 2014-2021 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalarda Çan ilçesi başta olmak üzere, Ayvacık, Bayramiç, Yenice, Lâpseki ve Gökçeada’da 65 açık alan buluntu yeri ve 1 mağara tespit edilmiştir. Bu lokalitelerde Çanakkale ilinde Alt Paleolitik, Orta Paleolitik ve Epipaleolitik dönemlerin varlığını ve zenginliğini kanıtlayan değişik yoğunlukta yontmataş buluntular tespit edilmiştir (Özer vd. 2020; Özer vd. 2022; Özer 2023a; Özer 2023b).

2016 yılında yapılan Muğla ve Çanakkale İlleri Yüzey Araştırması projesi sırasında tespit edilen İnkaya Mağarası, Çanakkale il

merkezine 55 km, Çan ilçe merkezine ise 15 km mesafede, Bahadırlı köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Mağaranın da içerisinde bulunduğu Çakmaktepe mevki, 2011 yılında gerçekleştirilen bir kaçak kazı sonrasında açığa çıkartılan Roma dönemi kalıntıları nedeniyle 1. derece sit alanı olarak tescil edilmiştir. Daha sonraki yıllarda alanda yapılan araştırma ve kazı çalışmalarında mağara ve çevresindeki kültür tabakalarının zenginliği ve içerisindeki buluntuların çeşitliliği dikkati çekmiştir. Çan ilçesinde tespit edilen 39 açık alan yerleşim yerinin mağaranın yakın çevresinde konumlanmış olması ve yontmataş buluntuların mağara buluntularıyla da benzerlik göstermesi İnkaya Mağarası'nın bu açık alanlar için bir ana merkez olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca Çanakkale ve civardaki illerde de bilinen bir Paleolitik Çağ mağarasının olmaması buranın önemini artırmaktadır.

Yüzey araştırmalarının ilk yılından itibaren Çan ilçesi ve civarında yoğunlaşan bulgular 2016 yılında İnkaya Mağarası'nın keşfi sonrasında bu bölgedeki Paleolitik Çağ insan aktivitelerinin oldukça yoğun olduğunu göstermiştir. İnkaya Mağarası, en az 4 gözden oluşan ana bölümü ve Kuzey-Güney doğrultusunda uzanan 130 metrenin üzerindeki kayalık kütlesiyle büyük bir Paleolitik Çağ yerleşim alanı olarak kayıtlara geçirilmiştir.

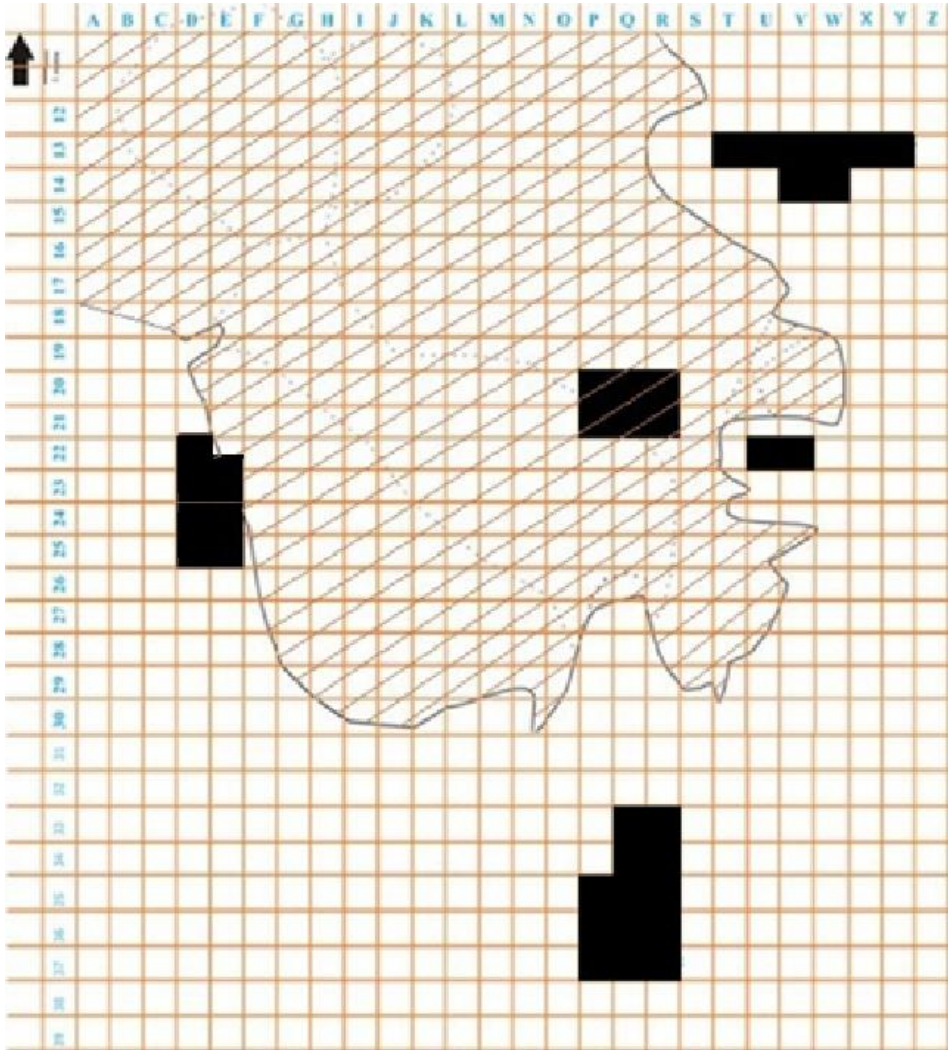
1. Kazı Çalışmaları

Mağaradaki ilk çalışmalar 2017-2020 yılları arasında Çanakkale (Troya) Müzesi başkanlığında kısa süreli kazılar olarak gerçekleştirilmiş ve sonrasında 2021 yılında Cumhurbaşkanlığı Kararlı Kazı

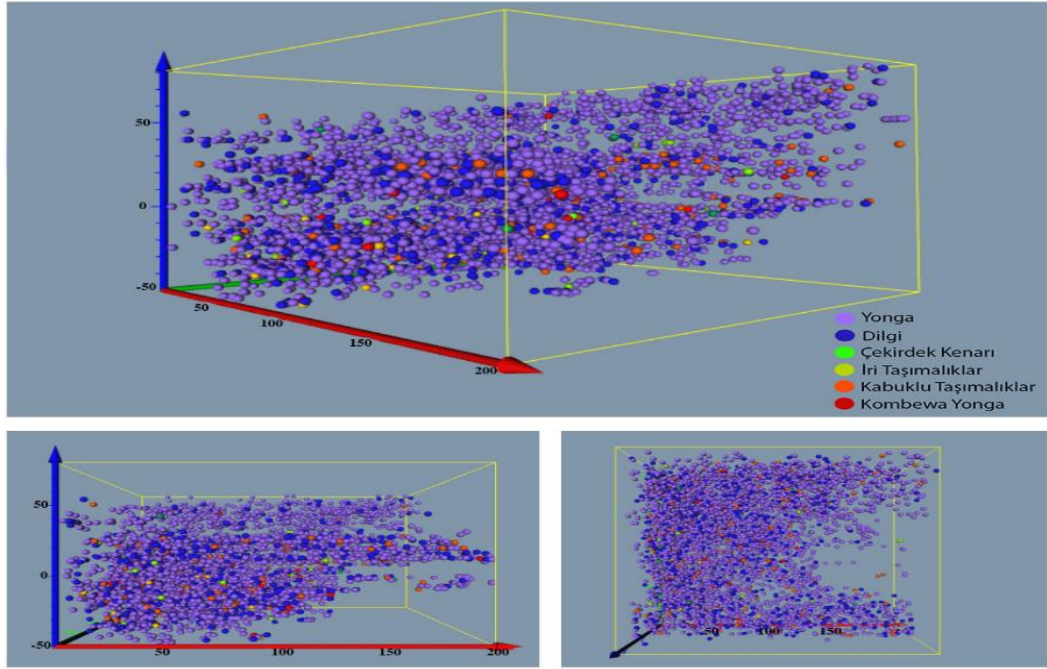
statüsüne dönüştürülmüştür. İnkaya Mağarası Kazısı, Çanakkale'de bu statüde gerçekleştirilen ilk ve tek kazı çalışması olması açısından da önem taşımaktadır (Özer, 2023b). İnkaya sakinlerinin genetik, kültürel ve davranışsal özellikleri hakkında bilimsel veriler elde etmek ana amacıyla gerçekleştirilen kazı çalışmalarında mağara kayalıklarını merkezine alacak şekilde yaklaşık 400 x 250 metrelik bir alana yayılmış olan kültür tabakalarının yoğunluk ve kalınlığını anlayabilmek amacıyla farklı alanlarda 41 adet deneme açması açılmıştır (Figür 1). Şimdiye kadar gerçekleştirilen kazılarda mağaranın farklı kesimlerinin kullanıma bağlı olarak farklı kalınlıkta kültür tabakalarını içerdiği ve yontmataş yoğunluklarının değişken olduğu gözlenmiştir. Mağara kayalıklarının yakın ve uzak çevresinde altı farklı alanda gerçekleştirilen çalışmalar insanların Paleolitik Çağda uzun yıllar boyunca bu bölgede yaşadıklarını göstermektedir. Ana bölümün Batı girişini de içine alacak şekilde yaklaşık 100 m²'lik bir alanın şimdilik 2 metre kalınlığa ulaşan yoğun yontmataş ve döküntüler içeren, ana kayadan kopartıldığı anlaşılan yüzlerce çekirdeğin ve vurgacın kullanılıp terkedildiği, yongalamaların yapıldığı bir işlik alanı olabileceği ortaya çıkartılmıştır. Mağaranın diğer bölümlerinde bu kadar yoğun buluntular içeren kültür tabakaları bulunmamakla birlikte diğer alanlarda da yontmataşların zenginliği dikkat çekmektedir. Mağaranın bu bölümü Bahadırlı Ovası'na hâkim bir konumda ve Batı girişinin hemen çevresinde bulunmaktadır. Bu nedenle işlik alanının insanların sosyalleştikleri ve günlük aktivitelerini planladıkları/değerlendirdikleri bir konumda olduğu düşünülmektedir.

İnkaya Mağarası kazılarında buluntular ilk sezondan itibaren Coğrafi Bilgi Sistemine uygun olarak çıkartılmaktadır. Tamamı 1x1 metre boyutlarındaki açmalardan çıkartılan buluntular x, y, z koordinatları alınarak kaydedilmektedir. Bu sistem mağarada sakinlerinin alan kullanımı konusunda bizlere önemli bilgiler vermeye

başlanmıştır. Örneğin, ışık alanı olarak tanımladığımız Batı açmalarındaki buluntuların yoğunluk ve dağılımına baktığımızda buranın izole seviyeler içermeyen kesintisiz olarak kullanılmış bir tabaka olabileceğine dair bulgular vermektedir (Figür 2).

Figür 1: İnkaya Mağarası açmaları karelaj krokisi – 2023 yılı sonu (Özer, 2023b)

Figür 2: İnkaya Mağarası Batı açmaları CBS analizi (Gülseven, 2023).

2. Jeoloji, Stratigrafi ve Tarihlendirme

Çanakkale ili Biga Yarımadası, jeolojik tanımlamalarda farklı köken ve yaşlardan gelen kayaç yapıları ile tanımlanmaktadır. Yörede Geç Oligosen dönemden Erken Miyosen döneme kadar etkinliğini sürdüren Çan volkanitlerinden yapılan K/Ar tarihlendirmelerine göre 26,5 milyon yıllık bir yaşa sahip olan kayaçlar İnkaya Mağarası'nın ana kayaç yapısını oluşturmaktadır (Genç, 2012; Şanlıyüksel Yücel, 2013). Şimşek (2012), Türkiye'deki jeotermal alanlar ile genç volkanizmaların doğrudan ilişki içerisinde olduğunu vurgulamıştır. Buna göre Çan volkanitleri aynı zamanda yöredeki termal kaynakların da oluşumunu tetiklemektedir. Çanakkale ilinde tespit

edilen sileks yatakları jeotermal kaynaklarla neredeyse iç içe geçmektedir. Akkuş (2005)'a göre Çan ilçesindeki jeotermal kaynakların sıcaklık değerleri 38-49 °C arasında değişmektedir. Bu jeotermal kaynaklar Paleolitik Çağ'da hüküm süren buzul evrelerinde alanın ısısının yükselmesinde önemli rol oynayarak canlılar için elverişli bir yaşam alanı hazırlamış olabilir.

İnkaya Mağarasında 2017 yılından beri sürdürülen kazı çalışmalarında tabakalanmanın alanın topoğrafyası ve insan aktivitelerine bağlı olarak farklı kalınlıklarda olduğu anlaşılmıştır. Birkaç santimetrelik yüzey toprağının (A tabakası) altında ortalama olarak 60-80 cm arasında değişen kalınlıkta kahverengi renkte bir kültür tabakası (B tabakası) gözlenmektedir. Yontma taş aletlerin yoğun olarak bulunduğu bu

tabaka aşınmanın yüksek olduğu P37, Q37, R37 açmalarının olduğu alanlarda 50 cm'e kadar düşerken D24, D25, E24 ve E25 açmalarının bulunduğu işlik alanında 200 cm'yi aşmıştır ve tabaka halen devam etmektedir. Topografik yapıya göre işlik alanındaki bu tabakanın 3-4 metreyi aşması beklenmektedir. Bu tabakanın altında demiroksitin etkisiyle kahverengi-kırmızı bir renk tonuna sahip daha az olsa da yontmataş buluntuları vermeye devam eden C tabakası gelmektedir. Şimdilik en altta gözlenen D tabakası ise Çan volkanizmasının faaliyete geçtiği zamanlarda birikmiş olan gri renkli tuf tabakasıdır (Özer, 2023b).

İnkaya Mağarası'nın çeşitli bölümlerinden alınan sediman örnekleri Ankara Üniversitesi Yer Bilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi laboratuvarlarında OSL analizi ile tarihlendirilmiştir. Kazı alanındaki daha yoğun buluntuların elde edildiği B tabakasından yapılan analizler 86.360 ile 22.580 yılları arasında değişen zaman dilimlerini yansıtmaktadır. Mağaranın kuzey bölümünde 22.580 ± 2.850 yıl, batı bölümünde 65.210 ± 6.630 ve 40.250 ± 6.840 yıl, kuzeydoğu yamaçlarında ise 86.360 ± 5.480 ve 64.680 ± 4.490 yıl aralığına tarihlendirilen kültür buluntusu içeren tabakalar mevcuttur. 86.360 ile 40.250 yıllık zaman aralığı, kazılardan elde edilen yontmataş buluntular ile uyumlu olmakla birlikte 22.580 yıllık tarihin zaman içerisinde meydana gelen bir karışma nedeniyle tabakanın yeniden güneş görmesiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Gelecek yıllardaki kazılarda da tabakalardan tarihlendirme örnekleri alınmaya devam edilecektir (Özer, 2023b).

3. Buluntular

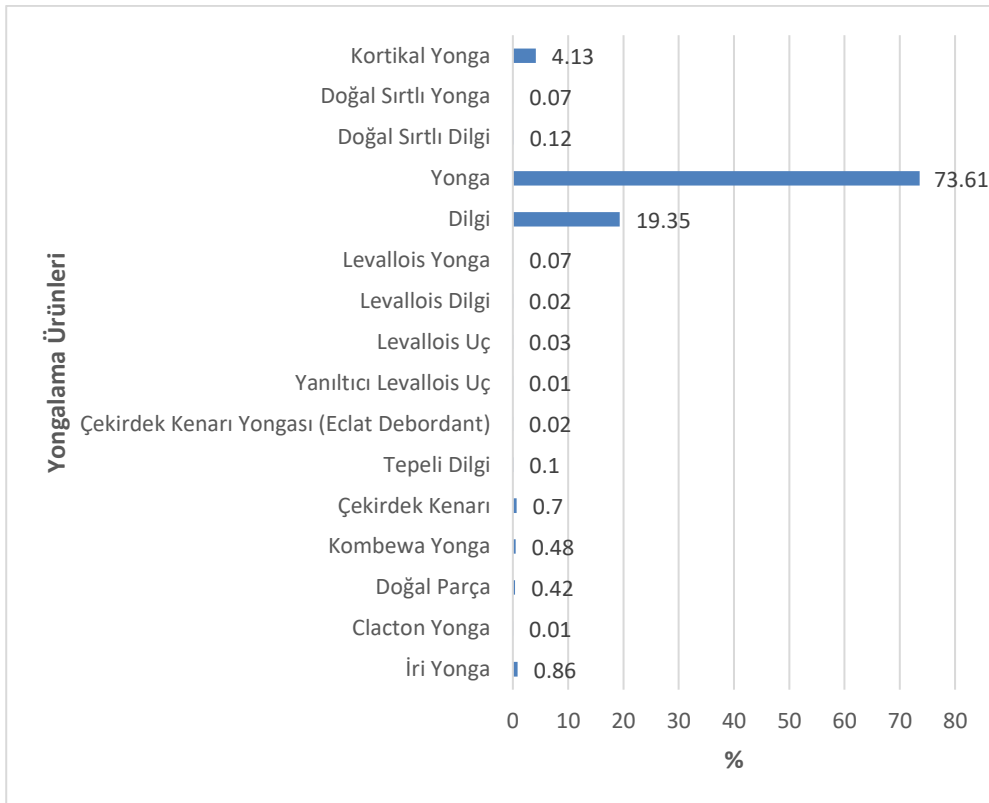
7. sezonu tamamlanan kazı çalışmalarında Paleolitik Çağ'da mağarada yaşamış olan insanlara ilişkin iskelet kalıntılarına ya da beslenme amacıyla tüketilen hayvan ve bitkilere ait herhangi bir organik kalıntıya ulaşılamamıştır. Toprağın kimyasal yapısından kaynaklı olabileceğini düşündüğümüz bu duruma rağmen, önümüzdeki yıllarda yapılacak olan araştırmalarda organik kalıntıların korunmuş olabileceği sedimanlarla karşılaşılma olasılığı halen mevcuttur. Organik kalıntıların yoksunluğuna rağmen 2017-2023 yılları arasında farklı kazı alanlarından binlerce yontmataş buluntusu ve parçası ele geçmiştir. CBS sistemine göre kayıt altına alınan buluntuların 2,5 cm'den büyük olanlarına numara verilmekte, daha küçük olan parçalar numarasız buluntu olarak değerlendirilmektedir. Basit tanımlamalar dışında, şimdiye kadar 13.427 buluntunun temel teknolojik özellikleri tamamlanmış, buluntuların tipolojik tanımlama çalışmaları ise sürdürülmektedir.

Yontmataşların iki ana kaynaktan geldiği, birincil ve en büyük kaynağın mağaranın yaklaşık 130 metre devam eden kütlesi olduğu, ikincil kaynağın ise Doğu yamaçlarında küçük öbekler halinde bulunan çakmaktaşı yumruları olduğu tespit edilmiştir. Kayalık alanlara yakın buluntuların birincil kaynaklardan, Doğu yamaçlarındaki buluntuların ise ikincil kaynaklardan üretildiği gözlenmektedir. Kronolojik olarak bakıldığında da mağara kayalıklarından üretilen yontmataş buluntuların daha geç bir döneme ait olduğu anlaşılmaktadır. Çan ilçesinde tespit edilen diğer açık alan buluntu yerlerindeki yontmataşların tamamı

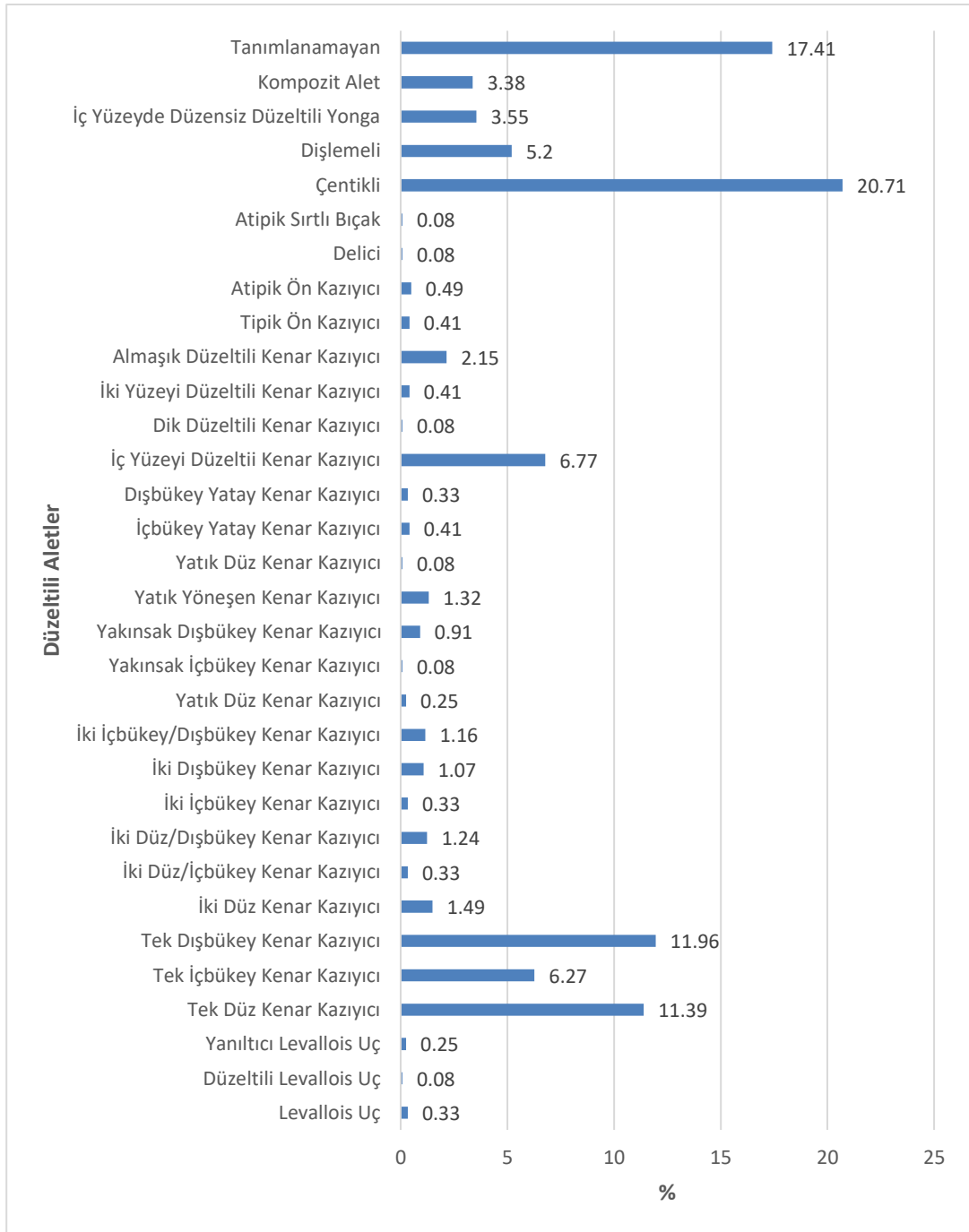
da ikincil kaynaklardan elde edilerek üretilen buluntulardır ve buralarda mağara kayalıklarının kullanılmadığı görülmektedir. 2017-2023 yılları arasında kazı çalışmalarından elde edilen buluntulardan temel teknolojik özellikleri tanımlanan 13.427'sinin taşımaliıklardan meydana geldiği görülmektedir. Yongalama ürünleri arasında büyük çoğunluğu yongalar (%73,61) oluşturmaktadır. Bu da İnkaya Mağarası'ndaki endüstrinin ağırlıklı olarak yonga üretimiyle karakterize olduğunu göstermektedir. Ürünler arasında dilgilerin oranı da oldukça yüksektir (%19,35). Buluntular arasında yer alan kortikal ürünler, çekirdek,

vurgaç, çekirdek kenarı yongası (eclat debordant), yongalama artıkları ve döküntüler üretim aktivitesinin mağaranın hemen yakın çevresinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Buluntular içerisinde az oranda da olsa Levallois parçalar da ele geçirilmiştir (Grafik 1).

İnkaya kazılarında elde edilen 1.212 düzeltili alet içerisinde en yüksek oranda kenar kazıyıcılar bulunmuştur (%48,93). Buluntular içerisinde çentikli aletler (%20,71) ve dişlemeli aletler (%5,20)'de önemli bir orana sahiptir (Grafik 2).

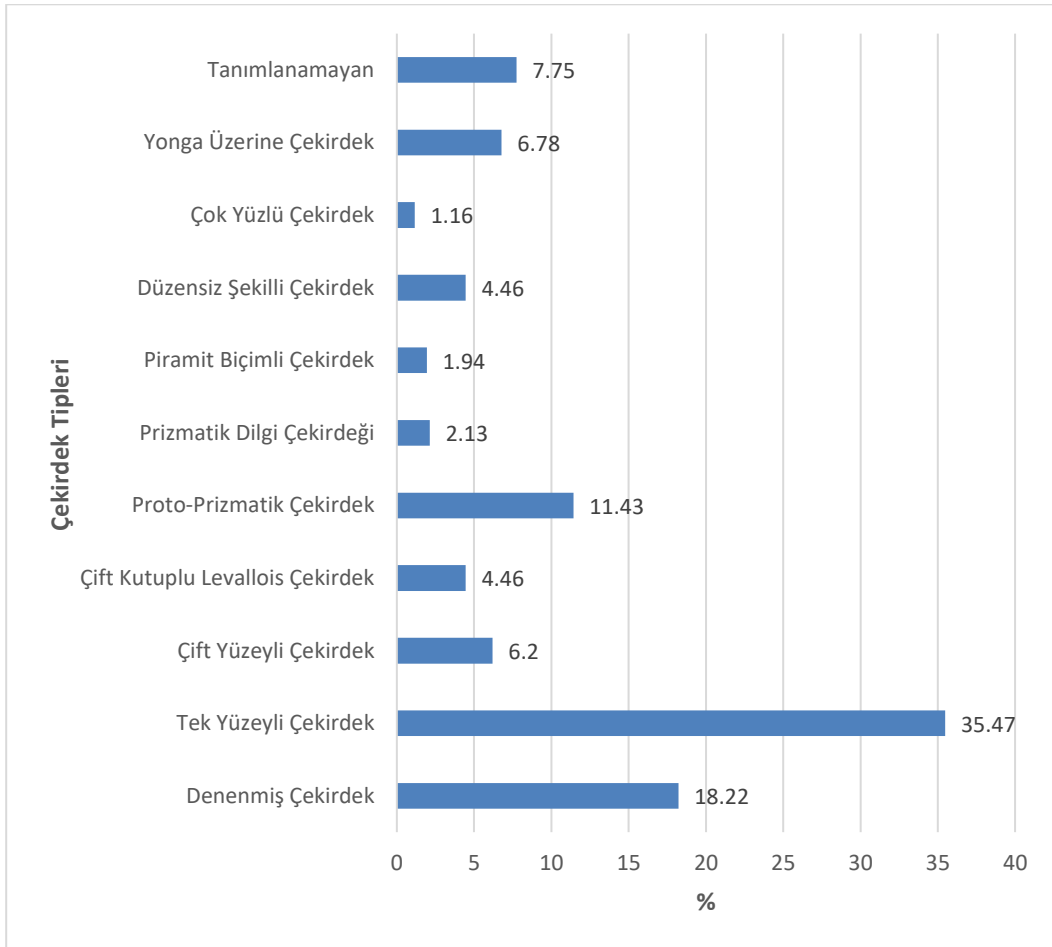
Grafik 1: İnkaya Mağarası Kazısı 2017-2023 Yılları Yongalama Ürünleri Grafiği (%)

Grafik 2: İnkaya Mağarası Kazısı 2017-2023 Yılları Düzeltili Aletler Grafiği (%)

İnkaya kazılarında 2023 yılı sonuna kadar ele geçirilen çekirdek sayısı 516'yı bulmuştur. Bunlar içerisinde en yüksek olarak tek yüzeyle çekirdekler (%35,47) bulunmuştur. Daha sonra ise denenmiş çekirdekler (%18,22) ve proto-prizmatik çekirdekler (%11,43) gelmektedir (Grafik 3). Mağaranın kuzeydoğu yamaçlarında

yüzeyden toplanan çift kutuplu Levallois çekirdeklerin oranı da oldukça yüksektir (%4.46). Bu alandaki kazı çalışmaları 2024 yılında başlatılmış, analiz çalışmaları devam ettiği için kazı buluntuları ortalamaya şimdilik dahil edilmemiştir. Çeşitli yontmataş buluntulara ait görseller Resim 1-8'de verilmektedir.

Grafik 3: İnkaya Mağarası Kazısı 2017-2023 Yılları Çekirdek Tipleri

Resim 1: Yonga

Resim 2: Kompozit alet

Resim 3: Dış bükey kenar kazıyıcı

Resim 4: Çentikli alet

Resim 5: Levallois yonga

Resim 6: Delici alet

Resim 7: Uç

Resim 8: Prizmatik dilgi çekirdeği

Tartışma ve Sonuç

2014-2021 yılları arasında gerçekleştirilen Çanakkale ili yüzey araştırması sırasında büyük çoğunluğu literatürde yer almayan 65 açık alan buluntu yeri ve 1 mağara tespit edilmiştir. Buluntu yerlerinin dağılımına bakıldığında çakmaktaşı hammadde kaynaklarının yoğun olduğu volkanik alanlar

ve jeotermal kaynaklar ile neredeyse birebir örtüştüğü görülmektedir. Bu tespit, Paleolitik Çağ insanların alan seçimlerinde hem iklimsel olarak hem de beslenme avlanma stratejileri bakımından bu alanları özellikle seçtiklerinin kanıtı olarak gösterilebilir ve bu bulgulardan yola çıkılarak Kuzeybatı Anadolu'daki Paleolitik Çağ insan yayılım alanlarının tahminlerimizden çok

daha geniş olabileceğini göstermiştir. Bu alanlar hem volkanik kayalar hem de jeotermal yataklar açısından zengin kaynaklar barındırmaktadır ve detaylı araştırmalar sürdürüldükçe çok daha fazla buluntuya ulaşılması mümkündür.

Paleolitik Çağın zor koşullarında insan ve hayvan popülasyonları özellikle Doğu Avrupa'daki vadilere sığınarak hayatta kalmaya çalışmışlar ancak yine de Orta Paleolitik dönem sonlarında birçoğunun soyu tükenmiştir. İnkaya Mağarası kazıları bu dönemin aydınlatılmasında önemli bir veri tabanı oluşturma potansiyeline sahiptir. Çünkü buluntuların yoğunluğu ve sürekliliği insanların bu alanı çok uzun yıllar terk etmeden kullanmış olabileceklerini göstermektedir. Mağara ve kayalık sistemi onlar için bir ana kamp alanı oluştururken, çevredeki açık alan buluntu yerlerinin ise dönemsel olarak gidip gelinen alanlar olduğu düşünülmektedir.

İşlik alanının büyüklüğü ve tabakanın kalınlığına göre ana kamp alanında eş zamanlı olarak onlarca kabile üyesinin yaşamış olması mümkündür. Buluntu çeşitliliği alanda yiyecek işleme ve depolama alanları, dericilik alanları, ateş yakma alanları, barınak yapıları ve diğer kültürel faaliyetlerin de olması gerektiğini göstermektedir, ancak bu faaliyet alanlarının her birinin tam olarak nerede olduğu çok geniş bir alana yayılmış kültür tabakalarında gelecek yıllarda yapılacak kazılarla açığa çıkartılacaktır.

Mağaradaki yonga ağırlıklı yontmataş buluntular, tipik kenar kazıyıcılar ve Levallois endüstrisine ait parçalar bizlere mağarada Orta Paleolitik Dönem ile

ilişkilendirilebilecek bir yaşamın izlerini sunmaktadır. Mutlak tarihler de bu görüşü desteklemektedir. Yine de yontmataş buluntuların Balkanlar'daki bu döneme tarihlendirilen hangi endüstri ile ilişkilendirilmesi gerektiği takip eden süreçte netleşecektir. Diğer taraftan Batı Anadolu'da bilinen diğer Paleolitik alanlarla İnkaya buluntularının ilişkisi konusunda bir şey söylemek de şimdilik güçtür. Uşak Eşmecik'te bulunan kenar kazıyıcılar ve Levallois tekniğiyle üretilmiş aletler açısından benzerlikler gösterse de İnkaya Mağarası'nda henüz çok küçük bir alanın kazılmış olması nedeniyle kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Mağarada sürdürülen kazı çalışmalarıyla bu bölgedeki insan hareketliliğinin tahmin edilenden çok daha yoğun olabileceği ve bu insanların büyük bir olasılıkla deniz seviyesindeki alçalmalarla ortaya çıkan karasal bağlantılar sayesinde Ege adaları ve Balkanlar ile kültürel ilişkilerde bulunabileceği ortaya konmuştur. Çanakkale ili gerek hammadde kaynaklarının bolluğu gerek avcı toplayıcı gruplar için besin kaynakları bakımından avantajlı ortamı gerekse de jeotermal kaynakların varlığı ile dönem insanları için çok elverişli bir ortam hazırlamıştır. Kazılarda henüz organik bir materyale ulaşamaması İnkaya'da yaşayan insan türünün kesin olarak tanımlanmasına şimdilik izin vermemekle birlikte alandaki erken dönem, coğrafya ve kültürel buluntular bunların *Homo neanderthalensis* türüne ait bireyler olabileceğini ve Campanian Ignimbrit volkanik faaliyetleri ve Heinrich Döngüsü nedeniyle daha güneye doğru inmek zorunda kaldıklarını düşündürmektedir. Buzullaşmaların etkisiyle düşen deniz seviyesi sayesinde ortaya

çıkan karasal bağlantılar bu göçlerin kolay bir şekilde yapılabilmesine izin vermiştir. Özellikle Ege kara parçasının Paleolitik Çağda dönem insanları tarafından geçit olarak kullanılmış olduğu bilinmektedir (Tsakanikou ve McNabb, 2023). Yine de insan iskelet parçaları ele geçirilmeden mağarayı hangi insan türünün (ya da türlerinin) kullanmış olabileceğini söylemek güçtür. Mağaradaki kazı çalışmaları ilerledikçe insan türlerinin gelişimi ve yayılımı konusunda daha çok bilgi elde edilebilecektir.

Teşekkür

İnkaya Mağarası kazılarına izin ve destek veren Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'na, Çanakkale Valiliği'ne, Çan Kaymakamlığına, Çan Belediye Başkanlığına, Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne, Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne, Troya Müzesi Müdürlüğü'ne, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığı'na, Truva Bakır Maden İşletmeleri A.Ş.'ye, T-Design Mühendislik Şirketi'ne ve tüm kazı sezonlarında görev alan heyet üyelerine şükranlarımızı sunarız

Kaynakça

- Akkuş, İ., Akıllı, H., Ceyhan, S., Dilemre, A. & Tekin, Z. (2005). *Türkiye Jeotermal Kaynakları Envanteri*. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Envanter Serisi 201, Ankara.
- Bırol, Ö. (2019). *Paleolitik Çağ'da Güneybatı Marmara*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Öncesi Arkeolojisi Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Bulut, H., Taşkiran, H., Özçelik, K. & Karahan, G. (2022). Lower and Middle Palaeolithic evidence from the North Aegean coastline of Çanakkale, Turkey. *Antiquity* 96(388): 981-988.
- Dinçer, B. (2017). *Marmara Çevresinde Alt Paleolitik Çağ: İlk İnsan Hareketleri*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Öncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- Erdoğan, B., Yücel, N., Demir, K. (2021). New evidence for the Palaeolithic on the island of Gökçeada (Imbros), Northeastern Aegean. *Journal of Lithic Studies*, 8(1): 1-11.
- Genç, Ş.C., Dönmez, M., Akçay, A.E., Altunkaynak, Ş., Eyüpoğlu, M. & Ilgar, Y., (2012). Biga Yarımadası Tersiyer Volkanizmasının Stratigrafik, Petrografik ve Kimyasal Özellikleri. *Biga Yarımadası'nın Genel ve Ekonomik Jeolojisi*, E. Yüzer, G. Tunay (eds.), MTA Özel Yayın Serisi, Ankara: 121-162.
- Gülseven, B. (2023). *İnkaya Mağarası ve çevresindeki Pleistosen Dönem buluntu alanlarının Coğrafi Bilgi Sistemleriyle değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Kökten, İ.K. (1952). Anadolu'da prehistorik yerleşme yerlerinin dağılışı üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Dil ve*

- Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 10(3-4), 167-188.
- Özdoğan, M. (1990). 1988 Yılı Trakya ve Marmara Bölgesi Araştırmaları. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 7, 443-457.
- Özbek, O., Erdoğan, B. (2014). Initial occupation of the Gelibolu Peninsula and the Gökçeada (Imroz) Island in the pre-Neolithic and Early Neolithic. *Eurasian Prehistory* 11(1-2): 97–128.
- Özer, İ., Atmaca A., Sağır, M., Baykara, İ., Dinçer, B., Özer, B.K., Şahin, S., Tükel, M., Eren, E., Gülhan, Ö. & Özdemir, A. (2020). 2018 yılı İnkaya Kazısı. *41. Kazı Sonuçları Toplantısı* (II), 603-618.
- Özer, İ., Gölçük, R., Sağır, M., Baykara, İ., Özer, B.K., Dinçer, B., Morimoto, N., Morita, W., Şahin, S., Bozkurt, A. Kural, E.E., Acar, S., Gülhan, Ö., Özdemir, A., Erdem, Ç. & Önal, S. (2022). 2019 ve 2020 yılları İnkaya Kazıları. In. *2019-2021 Yılı Kazı Çalışmaları* (II), A. Özme (ed.), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Ana Yayın No: 3714/1, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 192/1, Ankara: 499-512.
- Özer, İ. (2023a). İnkaya Mağarası. In *Türkiye’de Paleolitik Çağ Kazıları*, M. Kartal (Ed.), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara: 43-57.
- Özer, İ. (2023b). Kuzeybatı Anadolu’da yeni bir Paleolitik dönem buluntu alanı: İnkaya Mağarası. *Colloquium Anatolicum*, 22, 29-46.
- Tsakanikou, P. & McNabb, J. (2023). Refloating the Aegean lost dryland: An affordance-based GIS approach to explore the interaction between hominins and the Palaeolandscape. In: *Modelling Human-Environment Interactions in and beyond Prehistoric Europe*, S. Seuru and B. Albouy (Eds), Springer, Switzerland, s. 3-26.
- Şanlıyüksel Yücel, D. (2013). *Asidik su kaynaklarının karakteristikleri, oluşumunu sağlayan faktörler ve hidrojeokimyasal özellikleri (Çan-Bayramiç; Biga yarımadası örneği)*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale.
- Şimşek, Ş. (2002). Origin and characteristics of geothermal energy resource of the wider Aegean region. In: *The International workshop on possibilities of geothermal energy development in the Aegean Islands region* (proceed.), vol 1, Milos Island, Greece, s. 1–8.
- Yalçıklı, D. (2013). Çanakkale İli, Yenice İlçesi ve Balıkesir İli, Gönen İlçesi Yüzey Araştırması (2011). *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 30(1): 19-30.